

УДК 821. 161. 2. 09

ДОЛЯ ЖІНКИ У СВІТІ РУХОМИХ КОРДОНІВ (на прикладі роману Теодозії Зарівни «Вербовая дощечка»)

Мирослава КРУПКА

*Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра української літератури,
вул. С. Бандери, 12, Рівне, 33028, Україна,
e-mail: krupkamir@ukr.net*

Досліджено художні особливості інтерпретації минулого українського народу на основі приватної історії жінок трьох поколінь. Зокрема йдеться про місце жінки у державницьких процесах. Авторка виокремила гендерні аспекти, пов'язані з руйнуванням родинних структур та втратою традиційних жіночих ідентичностей.

Ключові слова: історія, рід, нація, повстанський рух, материнство.

Роман Теодозії Зарівни «Вербовая дощечка» ілюструє актуальну мистецьку тенденцію підвищеної уваги до інтерпретації історії в художній літературі – це і повість «Солодка Даруся» Марії Магіос, роман «Чорний ворон» Василя Шкляра, епопея «Музей покинутих секретів» Оксани Забужко, проте, порівняно з іншими творами, він недостатньо артикульований у літературознавчому просторі. Винятком є поодинокі рецензії, у яких дослідники зосередилися на висвітленні окремих аспектів художніх пошуків Т. Зарівни: Надія Гербіш (фольклорна заангажованість) [1], Василь Голобородько (художнє відображення проблеми зради) [3], Юлія Джугастрянська («горизонти» прочитання) [4], Максим Нестелеєв (протистояння прагматичного світу і несучасної жінки) [8]. Метою нашої роботи є з'ясування художньої інтерпретації долі жінки у час історичних зрушень.

Зокрема, Т. Зарівна пропонує дослідження минулого на основі приватної історії трьох поколінь жіночої гілки роду Братківських. Через прийом книги-спогадів наймолодшої представниці розкрито трагедію українського народу, який у часи Другої світової війни опинився на перехресті битви двох тоталітарних імперій та прагнув втілити мрію про незалежність і здобути державність. У романі «Вербовая дощечка» наголошено, що ця війна торкнулася усіх поколінь і вплинула на долю кожного персонажа. Як зазначила Ю. Джугастрянська, «в книзі йдеться не про злами епох, а про зміну цінностей» [4]. Авторка показала глобальні історичні події зсередини, з позиції окремого людського життя, що врешті-решт і повинно бути мірилом істини. Такий прийом є художньо важливим, оскільки пропонує розповідь «з перших уст», робить глобальні події більш приземленими, спроектованими на долю конкретної людини. Приватна історія творить

альтернативу магістральній, бо виокремлює моменти, які не потрапляють у поле зору професійних істориків, проте є знаковими для усвідомлення повноти й об'єктивності минулого (побут повстанців, внутрішньо організаційна боротьба, гендерні аспекти та інше). Власне позиція жінки-оповідача дає змогу поглянути на історію без героїзації, із увагою до дрібних деталей, які зрештою оприявнюють сутність речей та подій. На важливості саме такого способу бачення наголосила сучасна сербська дослідниця Я. Тешанович: «У розмовах з чоловіками ми зауважували, що чоловіки [...] розповідаючи про війну, насамперед говорили про ідеологію війни [...], а вже потім розповідали про себе. А от їхні жінки казали: ми нічого не знаємо, воювали чоловіки. І офіційно це справді так. Але це лише поверхнєве враження. Жінки охоче нам розповідали, що сталося у їхньому селі, з сусідами, вдома, і ставало дедалі зрозуміліше, що насправді відбувалося у тій війні, котру вони бачили на власні очі» [12, 81].

Потерпаючи від тенденційних інтерпретацій, Настя Братківська описала реальну історію: «Підручників нині дуже багато, і, хоч у більшості з них літописи такі підфарбовані: у червоних – на червоно, у наших – теж часом трапляється, моя історія – це баба, ходяча істина, котра не збреше [...] і мама – найголовніша клітина моєї з бабою сімейно-державної історії. Від неї починався світ, і якщо ми чули брехню про цю історію, то невимовно страждали» [6, 191]. На важливості впізнаваного досвіду в оцінці подій наголосив Роман Дубасевич у розвідці про діяльність ОУН-УПА «Україна або смерть»: «Щоб отримати картину партизанської війни у Західній Україні, не треба ходити далеко, вивчаючи програмні чи офіційні документи ОУН та УПА. Варто поцікавитися в родині або серед знайомих, як їхні батьки, чи батьки їхніх батьків, особливо в сільській місцевості пережили цей період» [5, 36]. Авторка, коментуючи джерела написання роману, висловила подібну позицію: «Мені не треба було сидіти в архівах. Архіви сиділи у нас. Усі мої на покоління старші земляки були “ходячими документами”» [11, 23].

Історія стає визначальним чинником сучасного. Ярослав Поліщук зазначив, що новітній герой не стільки діє, скільки рефлексує, мислить, зважає, оцінює. «При цьому основні акценти спрямовуються не на об'єктивну дійсність, а на позиціонування себе в ній – своїх поглядів, уявлень, а також пам'яті минулого» [9, 24]. Настя закорінена в минулому і не має шансу вирватися з того часу, бо приречена зберігати ментальну пам'ять. Психологічна залежність трактується містично: «Дбайливо затулена бабиною спідницею від світу, від розмов, від дитячих запитань, все одно не позбулася якоїсь особливої пам'яті, котру, пантрують душі загиблих за ідею хлопців, а дуже можливо, і вкладають згори у чиїсь зелені голови. Чому б це не мала бути моя голова?» [6, 63]. Письменниця послідовно розкрила проблему співвідношення особистої та національної історії у долі роду Братківських.

Також багато уваги авторка приділила проблемі визначеності життєвого шляху наперед: «Але дорогу історію ніхто не може стерти аніякими нав'юваннями, бо вона – моя група крові, яка тече в набухлих жилах, мій спосіб думання, котрий хтосьна від чого й залежить, мій триб життя і стосунків з людьми, мій рід з діда-прадіда, ... – і нема над цим усім влади» [6, 64]. Прагнення з'ясувати родові коріння та пояснити механізми

соціальної дискримінації керувало героїнею. Через безліч сюжетних ситуацій вона постає як людина з іншої епохи: «У це життя я не вірила, воно не могло мене обманути, бо здавна мала докази його нікчемності і жорстокості. Будучи зв'язаною з минулим професією, задивлена у нього з обов'язку, все ж любила його, як любимо те, до чого дістатися вже не можемо» [6, 289]. Також як професіонал виконує функцію консервації історичної пам'яті, у якій вбачає джерело національного відродження. Польська дослідниця Оля Гнатюк проаналізувала соціокультурні стратегії відновлення національної ідентичності в Україні наприкінці 80-х років. Найпродуктивнішою була етнографічна, що передбачала актуалізацію народних звичаїв, зацікавлення народними виробами та предметами щоденного вжитку, зробленими руками «автентичних» майстрів. Село постулювалось як скарбниця давньої традиційної культури і духовна сила нації [2, 116–125]. Подібну місію взяла на себе героїня Теодозії Зарівни – працівниця музею українських старожитностей. «Тривалість творення української духовної культури протягом усієї історії переривалася окупантами з різних сторін світу, – зазначив В. Голоборотько, – і от таким, як Настя Братковська, доводиться, уже вкотре, будувати, відбудовувати Україну із залишків, уламків наших вічних вартостей, які, попри свою національну неповторність, є універсальними для всього людства» [3]. Вона їздить віддаленими регіонами України і відшукує зразки народного мистецтва, які мають на меті пробуджувати національну свідомість, адже віднайдення традицій є стратегічним завданням на шляху розбудови нації [7, 78], бо незнання минулого унеможливує доучення до досвіду попередніх поколінь.

Вибираючи позицію дистанціювання від теперішнього, вона живе за несучасними законами – не бере гроші за екскурсії, безкоштовно консультує бажаючих, тратить час на сторонніх людей, протистоїть невігластву на роботі, пише дисертацію, аби помститися кривдникам. Минуле тримає героїню і тому у житті їй часто доводиться робити не те, що хоче, а те, що мусить. Підсвідомо книга є спробою звести порахунки з ворогами і почати нове життя без страху, що виростає з минулого, адже до цього часу «тінь була улюбленим моїм житлом» [6, 160]. Ідея «позитивності» героїні на протигагу всім навколишнім розкриває трагедію людини, яка в дорослому віці все ще переживає психологічну травму дитинства: «Але я програла дуже давно, ще коли тато відвіз маму на другий кінець гір і змінив їй прізвище та ім'я» [6, 142]. Авторка проникливо виписує почуття героїні, яка вважала бабусю мамою і жила в щасливому незнанні цілком задоволеною дитиною. Обнародування істини принесло гірке розчарування, поклато край безтурботному дитинству і спровокувало гвалтовне подорослішання. Це пояснює комплекс меншовартості і заздрість до тих, хто має повноцінну родину, «але казки давно не для мене, казки для щасливих діток за батьківськими спинами» [6, 60]. Уже вийшовши заміж, на порозі власного материнства, вона не може пробачити батькам свого сирітства: «Хіба могла бути живою мама і не бачити, як я малою хворіла на скарлатину, як поцілила сокирою у палець, як читала “Садок вишневий коло хати” на маленькій сцені нашого старого клубу, як не мала у що взутися і носила старі стоптани бурки [...] І так усе життя. Як цього не знати, з чого треба мати серце, аби цього не знати? Де можна пересидіти, коли баба благословляла мене з Миколою образом матері

Божої, сама одна ... мій захист і вся моя родина. Іншої вже не хочу» [6, 59]. Образа трансформувалася в екзистенційну кризу. Героїня ідентифікує себе як беззахисну сироту, тому живе за споконвічним критерієм: «що скажуть люди». У такій ситуації наскрізною постає психологічна потреба знайти близьку людину, звідси – поспішне заміжжя, яке згодом виявилось черговою ілюзією. У рецепції соціуму чоловік вчинив героїчно, одружившись із сиротою із неблагонадійної родини, проте насправді вона стала лише об'єктом зведення рахунків – Степан умисне провокує розрив шлюбу, помстившись таким способом Миколі за прадавню дідівську кривду, пов'язану зі землею.

Героїня живе з комплексом неповноцінності як українки: «Чи мала би бути якась кара на ту дійсність, котра світила до нас очима, під всілякими патріотичними закликами і прикриттями збирала наші гроші і здоров'я, нищачи і дух, випалювала брехнею, що не могла сховатися чи прикритися біблійськими словами або ж фальшивими молитвами» [6, 270]; професіонала (її недооцінюють і використовують її знахідки для власного кар'єрного росту, пишучи дисертації і монографії); дружини (поспішне заміжжя, аби бути як усі, чоловік покинув з двома малолітніми дітьми заради іншої жінки); матері (діти залишили, поїхали в Грецію, будують власне життя поза вітчизною, і їм байдуже, що мати прагне зберегти для прийдешніх поколінь справжню Україну. Сини не потребують її як матері, вони відкупляються від неї ремонтом, грошима та дорогим одягом); дочки (матір вибрала війну, а не дитину, а батько протягом довгих років не згадував про неї, вона жила сиротою); жінки (змушена відкратити своє щастя у законній дружини. Героїня засуджує «роксолан», які використовують любовний зв'язок заради вигоди, натомість патологічно не здатна побачити себе збоку – стосунки з одруженим чоловіком подано як кохання, що кардинально змінює жінку, змушуючи по-іншому подивитися на себе і звернути увагу на зовнішність). У внутрішньому монолозі Настя Братківська підсумовує невтішний досвід: «І лишень я не лишалася бодай для когось єдиною у світі, все із кимсь конкурувала: то з битвою за ідею, то з чисюсь дружиною, то з медсестрою, то зі самою Італією чи Грецією, які стояли ближче, аніж моя мала покинута душа» [6, 274] і шукає причин життєвої драми.

А відповідь – у минулому, коли політика стала частиною життя попередніх поколінь, змінила споконвічні родинні пріоритети і змусила жінок позбуватися традиційних ідентифікацій. Проте всі жертви виявилися марними: життєвий вибір не виправдав сподівань, і в результаті – змарновані життя трьох поколінь Братківських, які бачаться віддзеркаленням одне одного: «Час від часу пронизувала думка: насправді, сімейне життя йде по спадковості, як характер, врода, голос чи колір волосся. Доля так скручувала моїх предкинь, що всі, котрі ще трималися у пам'яті, жили самотньо, тягнули нелегкий тягар існування, немов жилаві коні, і ніяк не могли вийти з колії, яку їм заготував хтось невідомий» [6, 143]. У біблійному ракурсі трактує приреченість свого роду бабуся: «Ми всі несемо добрий хрестик: і я, і ти, але мама – найтяжчий» [6, 60]. Наймолодша – Настя – лише з часом усвідомила трагізм ситуації: «Я слухала маму і раптом отерпла: на мене дивилася моя власна доля» [6, 201], проте, народивши синів, вона сподівається, що, започаткувавши чоловічу лінію, змінила родинну історію. Всі героїні переживали самотнє материнство, чоловіки не брали участі у повсякденному догляді за дітьми: «Де

наші чоловіки, бабо, – спитала я, тримаючи на кожній руці по хлопчикові річного віку, коли мій Микола вернувся до медсестри» [6, 139]. Т. Зарівна вивела проблему на загальноцивілізаційний рівень – розпад національної сім'ї як руїна духовності, неповноцінність дітей, які виростають за межами повної родини. Авторка вербалізувала жіночу і материнську самотність, дослідила феномен українського роду з відсутньою батьківською фігурою, де лише жінка несе відповідальність за дитину.

Хоча оповідачка зізнається, що «не думала досліджувати бабину біографію. Яюсь навіть не здогадувалася, що й вона може мати свою історію» [6, 143], проте саме історія найстаршої із Братківських розпочинає плеяду жіночих характерів: «Баба могла би стати вчителькою літератури чи депутатом сейму, якби прожила інше життя. Але іншого у неї не було, а те, що мала – пропало» [6, 61]. Героїня не має власного імені, а фігурує як «баба» – «(так і проходить вона через книгу, як скіфські скульптури крізь історію)» [4]. Цим прийомом наголошено універсальність постаті героїні, що виростає до уособлення характеру українки – носія духовності й мудрості народу. Баба вийшла заміж за гендляря, бо він здавався несхожим на жодного зі сільських хлопців, – цей принцип добору шлюбного партнера стає генетичною проблемою всіх подальших родинних шлюбів. Доля баби пов'язана з втратою чоловіка, який зважився одружитися, але зрештою мандри заволоділи його душею: «Катруся росла без батька, вінчана жінка навіть не знала, де його шукати. Ніколи не бачила свекра зі свекрухою, слухала людські плітки, у яких був то злодієм, то опришком, то втіленням нечистого, то багатоженцем...» [6, 151]. Так до кінця життя вона і не знала, де ставити свічку за свого чоловіка. Тому, коли донька стала на її шлях, передчувала повторення власної долі, проте протистояти любовній пристрасті була безсила, хоча й усвідомлювала приреченість спроб влаштувати родину у політичному хаосі та ситуації всеохоплюючої війни: «Хто б нині носив холодний пістолет за пазухою, якби не любов? Чи не сміх – іти на війну через неї? І яка вона завелика, щоби сидіти у зимній криївці, їсти, що там знайдуть, і бавитися зі смертю у цюцюбабки?» [6, 95]. Психологічна катастрофа пов'язана з неможливістю вплинути на події, а страждання стало повсякденністю: «потроху зникав сон, сліз збігло на повне озерце, плачу вистачило на ціле життя наперед» [6, 65]. Авторка акцентувала кардинальну перебудову людської свідомості в екстремальних умовах – людське життя втрачало будь-яку вартість і кожен використовував найменший шанс закріпитися у ньому: «Гірко подумала: до якого стану має нас довести життя, аби ми тішилися з того, що колись за добрих часів було великим соромом: вродити дитину без шлюбу» [6, 99]. Соціум у час політичних катаклізмів перестає виконувати функцію контролю, і як наслідок, узаконюються усі можливі варіації моралі, змінюється статус жінки, спрощуються патріархальні упередження щодо суспільних норм. Війна знищила всі інші цінності, окрім інстинкту самозбереження: «світ тоді, насправді, став пеклом. А в пеклі кожен урядовав, як вмів, і рятувався теж, як міг» [6, 208], і кардинально змінила людську свідомість: «все було залите страхом» [6, 208]. Проте думки про дитину – плід партизанського щастя і шанс на продовження роду – мотивували необхідність вижити. Найстарша Братківська бере на себе функцію «матері нації», яка є найбільш прийнятною та традиційною для жінки у національній політиці, – наголошує Джоан Нейджел [7, 84].

Поразка української справи стає особистою трагедією героїні: «Але в лісі ще жили наші діти, їхнє дотлівання нікому не дозволяло втішатися, непокірних ставало все менше і менше, вони блукали по ночах з місця на місце, замітаючи сліди, як дикі звірі, позбавлені тепла...» [6, 98]. Магістральна ціль боротьби – відновлення української державності – у програшній ситуації відходить на другий план, натомість ідеться про помсту ворогові – опір стає самоціллю, у жертву приносять не лише родинні цінності, а й життя і майбутнє нації. Баба – уособлення мудрості народу – апіорі знала істину, яку донька зрозуміла лише на власному досвіді: «Хіба жінка для політики? Коли вона піде у шанці, то не буде народу. Народ не з'являється помежи боями і зборами, його, мов немовля, треба доглядати і вдень, і вночі. Тоді лиш є надія» [6, 72]. Війна забирає в жінки все, натомість чоловік завжди має шанс розпочати життя заново: «Тому звитяжці й можуть іти на смерть, думати про перемогу чи народ, бо добре знають – їхніх дітей пантрує вдома віддана істота – жінка» [6, 200], – резюмує бабуся. Позиція Т. Зарівни зіставна з твердженням Дені де Ружмона, що нація та війна так само пов'язані, як кохання і смерть, а націоналістичний запал також є самоекзальтацією, нарцистичним коханням колективного «я» [10, 247–248]. Саме через бабин наратив подано бачення партизанської війни «з уст народу»: «але це бунтували слова жінки, котра думає дітьми, господаркою, домом, а гарячкові чоловіки потребують, окрім держави, слави, почестей та перемог» [6, 66].

Історія Катерини Братківської відкриває особливу сторінку минулого України, презентує повстанський рух очима жінки, яка пішла на війну за коханим. Проте любовний сюжет, що складає канву цієї історії, не дає відповіді на онтологічне питання головної героїні – доньки жінки-упівки: «Чого моє життя пішло таким шляхом? Хто у тому винен? Війна? Мама, якій захотілося бути вояком? Любов, що на неї впала?» [6, 189]. Авторка показала, що потрібні десятки років, сотні зустрічей, реконструкція історії батька-героя, аби знайти відповідь. До Катерини Братківської приходять тяжке усвідомлення марності життя: нічого геройського не вчинивши, зруйнувала долі найближчих людей. Воскресіння з мертвих більше ніж через двадцять років пронизане страхом бути викритою; Карпати з часом перетворилися на тюрму. Інстинкт самозбереження перебиває всі інші відчуття та змушує жінку ігнорувати соціальні закони. Прикметна врода ставала на заваді основному завданню – вижити, те, що споконвіку становило жіночий капітал, у межових ситуаціях оберталось прокляттям: «Дивилася у дзеркало і чекала, аж постаріє. А роки не брали. Мабуть, мало хто з жінок так виглядав переміни на лиці, як вона. Тоді матиме більший шанс до життя» [6, 201]. Національний дискурс позначений риторикою тілесності. Вона змушена псувати зовнішність, маскуватися, кутатися у старе лахміття, заїкатися, аби не спокушати повстанців, які традиційно бачать у ній не побратима, а жінку. Тіло прагне приховати себе і глибинні зміни приводять до іншого способу екзистенціювання, зокрема до затаювання власної сутності: вона виявляється зусібіч оточена ворогами, і змушена оборонятися, аби уникнути сексуального насилля.

До героїні розуміння істинного сенсу життя приходять надто пізно. Пройшовши всі пекельні кола війни, втративши віру у свою справу, наражаючись на смертельну

небезпеку, навіть заради коханого чоловіка, вона не може покинути дитину, – коли б перейшла кордон, то загубила б навіть примарний родинний зв'язок.

Любов визначила долю: проживши жертвне життя, заплативши за свою любов молодістю, постійним страхом, втраченим материнством, вона залишається у добровільному ув'язненні навіть тоді, коли «люди у мазепинках уже марширують по Хрещатиках» [6, 294], бо чекає єдиного, що «зостався не схожим на жодного іншого чоловіка у світі» [6, 196], за якого «немає гарнішого і мудрішого» [6, 204]. Ця надія тримає її «між небом і землею», «на краю землі, де вже починається пустеля» [6, 196]. Життя матері виявилось змарнованим, адже вона воювала «За тих, що п'ють по корчмах та смереки спродують вагонами, а потім дівчаток возять по ночах?» [6, 197] і в неї залишається єдиний шанс, щоб виправдати своє життя – незнищенне кохання до найдостойнішого у світі чоловіка, тому авторка і моделює відкритий фінал – героїня залишається жити в полоні міфу про ідеального коханого: «на найвищій горі нашого родинного світу, серед довершених пейзажів і аскетичного існування, вона може думати про чоловіка і найбільше боїться його зради чи забуття» [6, 201].

Натомість художній сюжет показує, що Катерина Братківська поховала себе заживо не лише заради України, яка, на її думку не відбулася: «Ми програли. Бо захопили добрі дитячі голови лоївками, вільною Україною, і всі вони вмерли. А вижили гірші: хто хитріший, хто корисливіший, хто тхоріший» [6, 209], але й недостойного чоловіка, який бачився ідеальним батьком, полковником і героєм, а насправді зрадив не лише Україну, але й своє героїчне минуле, у якому була партизанська боротьба, відвага, жертвність, повстанське кохання і дитина. Він перетнув кордон і почав життя заново: «Потім призвичаївся до чужини, так вийшло, що треба було до когось приставати – життя не зміниш, сам вікувати не будеш, своя земля – відкраяна скибка, я для неї давно вмер» [6, 273]. Т. Зарівна розвінчала міф національних героїв, які мають консолідувати спільноту через звернення до спільних вартостей і конструювання спільноти символів [2, 459], натомість виявляються пристосуванцями – приватна історія набуває універсальності. Жінки постають оборонницями національної традиції на противагу чоловікам, і це стає центральною проблемою української історії.

Історичні зрушення визначають долю героїнь Т. Зарівни як основний чинник катастрофічних подій, що призводять до втрати традиційних ідентичностей, зокрема дружини, матері, господарки. Натомість кожна з Братківських виконує певну функцію у державотворчій парадигмі: баба виховує наступне покоління, мама бореться за незалежність зі зброєю у руках, донька відроджує національну пам'ять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Гербіш Н.* Теодозія Зарівна, «Вербовая дощечка»: Історія, виспівана журливою піснею / Н. Гербіш. – Режим доступу: <http://sumno.com/literature-review/>
2. *Гнатюк О.* Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність / О. Гнатюк. – К.: Критика, 2005. – 528 с.
3. *Голобородько В.* Книга про любов і зраду / В. Голобородько. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2009/07/01/>

4. Джугастрянська Ю. Право бути прочитаною / Ю. Джугастрянська. – Режим доступу : [http:// litakcent.com/2009/01/21/](http://litakcent.com/2009/01/21/)
5. Дубасевич Р. Україна або смерть / Р. Дубасевич // Страсті за Бандерою: статті та есе / Р. Дубасевич ; упоряд. : Т. С. Амар, І. Балинський, Я. Грицак. – К. : Грані-Т, 2010. – С. 17–36.
6. Зарівна Т. Вербовая дощечка / Т. Зарівна. – К. : contrabanda, 2008. – 294 с.
7. Нейджел Дж. Маскулінність та націоналізм; гендер та сексуальність у творенні націй / Дж. Нейджел // Ї. Незалежний культурологічний часопис. – 2003. – № 27. – С. 70–87.
8. Нестелєєв М. Як світ ловив жінку / М. Нестелєєв. – Режим доступу : [http:// vsiknygu.net.ua/review/918/](http://vsiknygu.net.ua/review/918/)
9. Поліщук Я. Советське минуле з погляду сучасної української літератури / Я. Поліщук // Література. Фольклор. Проблеми поетики : зб. наук. праць. – Вип. 27. – Ч. 2. / редкол. : А. Козлов (відп. ред.) та ін. – К. : Акцент, 2007. – С. 23–38.
10. Ружмон Дені де. Любов і західна культура / Дені де Ружмон ; пер. з франц. Я. Тарасюк. – Львів : Літопис, 2000. – 304 с.
11. Таран Л. Драматичний оптимізм Теодозії Зарівної / Л. Таран // День. – 2010. – № 152–153. – С. 23.
12. Тешанович Я. Жінка і війна / Я. Тешанович // Ї. Незалежний культурологічний часопис. – 2003. – № 27. – С. 71–87.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2012

Прийнята до друку 21.02.2013

**FATE OF WOMAN IN THE WORLD OF MOVING BORDERS
(on the Example of the Novel «The Little Willow Board»
by Teodoziya Zarivna)**

Myroslava KRUPKA

*Rivne State Humanitarian University,
Department of Ukrainian Literature,
12, S. Bandera Str., Rivne, 33028, Ukraine,
e-mail: krupkamir@ukr.net*

The author considers imaginative peculiarities of Ukrainian people history interpretation on basis of private stories of three women generations. In particular, it is about the role of female in state-construction process. Gender aspects of destroying of family structures and missing of habitual women identities are fixed.

Key words: story, family, nation, insurgent movement, motherhood.

**СУДЬБА ЖЕНЩИНЫ В МИРЕ ПОДВИЖНЫХ ГРАНИЦ
(на материале романа Теодозии Заривны
«Вербовая дощечка»)**

Мирослава КРУПКА

*Ровенский государственный гуманитарный университет,
кафедра украинской литературы,
ул. С. Бандеры, 12, Ровно, 33028, Украина,
e-mail: krupkamir@ukr.net*

Исследовано художественные особенности интерпретации прошлого украинского народа на основе частной истории женщин трех поколений. Конкретно речь идет о месте женщины в государственных процессах. Автор выделяет гендерные аспекты, связанные с разрушением семейных структур и потерей традиционных женских идентичностей.

Ключевые слова: история, род, нация, повстанческое движение, материнство.